

Den bekendte svenske Kirkehistoriker Yngve Brilioth har i 1925 offentliggjort en større Undersøgelse: *Svensk kyrka, kungadöme och påvemakt. 1363—1414*. Han kaster først et Blik tilbage paa Folkungetiden, den svenske Kirkes Blomstringsperiode i Middelalderen. Domkirker og Klostre, mindre Kirker og Kapeller rejstes i stort Antal, Domkapitler dannedes, Kirken opnaede Skattefrihed og øgede sit Gods, og de kanoniske Krav om Sondring mellem kirkeligt og verdsligt blev i temmelig vidt Omfang bragt til Gyldighed. Kongeslægten viste Kirken varm Interesse, og til Gengæld var Paverne villige til at tage Hensyn til Kongehusets Ønsker ved Besættelsen af Bispestole og andre kirkelige Embeder. Perioden endte med et Nederlag for den gamle Kongeslægt, hvad Kirken bærer et lige saa stort Ansvar for som de verdslige Stormænd. Begejstringen for det mecklenborgske Herredømme kølnedes dog snart stærkt paa Grund af de svære Kirkeskatter, som det blev nødvendigt at indkræve. Kirkens Misfornøjelse, men ogsaa dens Evne til paa mange Punkter at sætte sine Krav igennem, træder særlig stærkt frem under Erkebispnen Birger Gregersson, der ivrigt støttes af en Række andre Biskopper, især Nicolaus Hermanson i Linköping. Trods det mangelfulde Materiale er det lykkedes Forfatteren i Erkebiskop Birger at vise os Billedet af en virkelig Kirkehøvding. Som en enlig Kæmpe i en ellers splittet og smaatskaaren Tidsalder rager denne Mand op, lige betydelig som Kirkepolitiker og som Forvalter af Kirkens aandelige Arv. Takket være ham og den voksende Indflydelse fra Vadstenakredsen, som han ogsaa selv stod nær, kan der nu spores en betydelig Fremgang i Kirkens aandelige og politiske Magtstilling. — Under det store Paveskisma fra 1378 holdt Sverrig — som hele Norden — fast ved Rom og afviste ganske afgjort den avignonske Pave, Clemens VII, men Splittelsen i Kristenheden strakte dog sine uheldige Følger dybt ned i Kirken. Ogsaa Klostervæsenet, særlig Tiggerordenerne, led under Brydninger, fremkaldte ved Skismaet. Iøvrigt arbejdede i denne Periode den nye Erkebiskop Henricus Karoli, ligeledes stærkt paavirket af Vadstenatankerne, paa at befæste Kirkens økonomiske Selvstændighed.

Da Albrecht af Mecklenborg 1389 maatte vige for Dronning Margrethe, indtraadte der en betydelig Forandring i Kirkens Stilling. Af stor Interesse er det at se, hvorledes Margrethe fra første Færd lader sin Kirkepolitik lede af to Grundsynspunkter, idet hun dels ved en storstilet Gavmildhed søger at vinde den svenske Kirkes Mænd, dels ved sin nære Tilknytning til Pavestolen sikrer sig, at der altid bliver taget Hensyn til hendes Ønsker. — Det havde været en af Albrechts skæbnesvangre Forsøm-

melser, at han havde undladt at holde sine Forbindelser ved Kurien i Orden. Af afgørende Betydning blev Margrethes nære Forhold til Bonifacius IX, hvad der i svensk Kirkehistorie særlig gav sig Udtryk i en Række Begunstigelser i Anledning af Jubelaaret 1390, Birgittas Kanonisation 1391 og den stærke Føjelighed overfor Margrethes Ønsker ved Besættelsen af Embeder. Hun søgte bevidst at faa Bispestolene besat med sine politiske Tilhængere — f. Eks. Knut Bosson i Linköping —, og efter 1397 mærker man en voksende Tilbøjelighed til at trænge danske Mænd ind i svenske Embeder.

Under Margrethes Styrelse indtraf Pisapavedømmet 1409, som fremkaldte en alvorlig Spaltning i den svenske Kirke. ISverrig var man tilbøjelig til at give Konciliet i Pisa sin Tilslutning, medens Margrethe holdt fast ved Rom (Alexander V.). Striden blev først bragt til en foreløbig Afslutning ved Valget af Johannes XXIII. Ogsaa med denne Pave, som igen bragte Enhed i de kirkelige Forhold, traadte Margrethe i nøje Forbindelse, men i Sverrig var Bitterheden mod Dronningen stigende.

Bogens to sidste Kapitler behandler den svenske Kirkes indre Tilstand, dels set i Forhold til Dronning Margrethe, dels i Forhold til Pavestolen. Med Rette betoner Brilioth — som allerede tidligere Kr. Erslev — den uopløselige Forbindelse, der bestaar mellem de kirkepolitiske og de religiøst bestemte Bestanddele i Dronningens rige Gavmildhed overfor Kirken, der særlig træder frem i den store Gave 1411 paa c. 16000 lybske Mark. Der kan næppe tvivles om, at Margrethe var oprigtig religiøst grebet, paavirket som hun var af Vadstenabevægelsen, men ikke mindre stærk var hendes Trang til at herske. Derfor var Misfornøjelsen blandt den svenske Gejstlighed stadig voksende, trods alle rige Gaver og trods Dronningens Forsøg paa at beskytte Kirken mod de talrige Overgreb, som Kirker og Præster var udsat for, og hvorom de bestandig gentagne Klager paa Provincialkoncilierne er klare Vidnesbyrd. Gennem denne aarelange Modstand mod Margrethe uddannedes den svenske Kirke i Retning af en selvstændigt optrædende og virkende Nationalkirke, ligesom de fælles Interesser igen for en Tid nærmede verdslige og gejstlige Stormænd til hinanden.

Til Belysning af Pavestolens Indgriben i den svenske Kirkes indre Forhold i denne Periode især m. H. t. Domkapitler, Afladsvæsen, Dispensationer og Provisioner er der i Bogens sidste Kapitel samlet et ikke ringe Stof, og meget nyttigt gives der tilsidst en Liste over alle Embedsbesættelser ved Provision 1379—1414.

Forfatteren indrømmer selv et Sted, at Materialet er af en egen »kantet« Beskaffenhed, som ikke tillader Behandling efter almindeligere Synspunkter. Nægtes kan det heller ikke, at det stærkt brudstykkeagtige Materiale med dets utallige Enkelt-heder i betydelig Grad er kommet til at tynde Fremstillingen; man savner sammenfattende Oversigter over de indvundne Resultater. Men Forfatteren har Krav paa Beundring for den Grundighed og sejge Taalmodighed, han har udvist ved Indsamlingen, Prøvelsen og Behandlingen af disse mange spredte Brudstykker. Som Bogen hviler paa en solid Grundvold af Dokumenter, giver den værdifulde Bidrag til svensk Kirkehistorie i Senmiddelalderen og — paa Grund af de beslægtede Forhold — ogsaa til dansk Kirkehistorie. Tilmed virker den som et vægtigt Vidnesbyrd om Værdien af de senere Aars Undersøgelser i Vatikankerarkivet.

Bjørn Kornerup.

Alfred Sterns *Geschichte Europas seit den Verträgen von 1815 bis zum Frankfurter Frieden von 1871* er nu blevet afsluttet med Bind X. Takket være Forfatterens Stilling i et neutralt Land, hvorved det har været ham muligt at fortsætte Arbejdet under Krigen, er dette Værk, hvis første Bind udkom for over 30 Aar siden, ikke som saa mange af den Slags Kæmpearbejder fra Enkeltmands Haand forblevet en Torso. Trods de mellemliggende Begivenheder er de sidste Bind stadig præget af samme ærlige Stræben efter en fordømsfri Bedømmelse som de første, og kun faa Sætninger leder Tanken hen paa, at dette er skrevet efter Krigen. At Adgangen til Arkiverne efter Krigen er blevet aabnet i en Udstrækning, som Forfatteren ikke havde tænkt sig Muligheden af, da Planen blev lagt, er kommet Værket til Gode. Det er navnlig Arkiverne i Wien og Berlin, der paa denne Maade har kunnet udnyttes i de to sidste Bind. Som et enkelt Eksempel, af Interesse ogsaa for dansk Historie, kan nævnes Protokollen over Konseilmøderne i det prøjsiske Statsministerium, der gengives i Uddrag for Tiden 2. Jan.—3. Febr. 1864. Nordens Historie berøres i de tre Bind, der er udkommet, siden Værket sidste Gang har været Genstand for Omtale i Historisk Tidsskrift, saa godt som kun i Anledning af det slesvig-holstenske Spørgsmaal, hvor Professor Stern i udstrakt Grad har benyttet de nyeste Publikationer paa Dansk. Halls Udenrigspolitik har det aabenbart været Forfatteren meget vanskeligt at forstaa.

Sterns *Geschichte Europas* er vel nu utvivlsomt den ledigste Fremstilling, vi har af Europas Historie i dette Tidsrum. Forfatteren har formaaet at give en overvældende Mængde positivt